

PIOTR SZYDŁOWSKI

POWSZECHNA SŁUŻBA WOJSKOWA JAKO POTENCJAŁ MILITARNY RP

Universal military service as the military potential
of the Republic of Poland

Celem artykułu jest ukazanie roli powszechnej służby wojskowej w procesie podnoszenia potencjału militarnego polskich Sił Zbrojnych. Artykuł odpowiada na pytanie: jak powszechna służba wojskowa może wpłynąć na rozwój militarny Polski? W tym celu zostanie dokonana szczegółowa analiza powszechnej służby wojskowej w państwach, które zdecydowały się na jej wprowadzenie oraz porównanie modeli obowiązkowej służby w różnych armiach w Europie i na świecie. Kluczowym punktem artykułu jest omówienie oraz przedstawienie koncepcji dotyczących upowszechnienia służby wojskowej w państwie. Hipoteza badawcza postawiona w artykule stanowi, że sformułowanie programu powszechnej służby wojskowej w Polsce przyczyni się do rozwoju Sił Zbrojnych RP, a co za tym idzie do zwiększenia potencjału militarnego kraju. Przywrócenie możliwości powszechnej służby w Siłach Zbrojnych RP w sposób znaczący poprawi potencjał kadrowy oraz wzmocni rozwój militarny całego państwa.

Słowa kluczowe: służba wojskowa, potencjał militarny, Siły Zbrojne RP

The aim of the article is to show the role of universal military service in the process of increasing the military potential of the Polish Armed Forces. The article answers the question: how can universal military service affect the military development of Poland? For this purpose, a detailed analysis of universal military service in countries that have decided to introduce it will be made, and a comparison of models of compulsory service in various armies in Europe and around the world will be made. The key point of the article is to discuss and present concepts regarding

PIOTR SZYDŁOWSKI, magister, absolwent studiów na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa, Polska oraz Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska), obecnie student studiów podyplomowych MBA w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa wewnętrznego (Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa, Polska).

ORCID: 0009-0009-3713-5623; e-mail: piotr@pmsz.pl

the popularization of military service in the country. The research hypothesis put forward in the article states that the formulation of a universal military service program in Poland will contribute to the development of the Polish Armed Forces, and consequently to increasing the military potential of our country. Restoring the possibility of universal service in the Polish Armed Forces will significantly improve the personnel potential and strengthen the military development of the entire country.

Keywords: military service, military potential, Polish Armed Forces

Wprowadzenie

Powszechna służba wojskowa przez lata była naturalnym procesem wspomagania potencjału militarnego państwa. Sytuacja uległa jednak zmianie po zakończeniu zimnej wojny. Współczesny świat był przekonany, że ustroj demokratyczny pozostanie już na zawsze niezagrożony i obronność nie będzie takim priorytetem jak dotychczas. Na początku XXI wieku większość państw europejskich zrezygnowała z obowiązku służby wojskowej. Wśród nich była także Polska, która w 2008 r. zawiesiła pobór do wojska. Sytuacja zmieniła się diametralnie w 2014 r. po wybuchu wojny w Donbasie na Ukrainie. Państwa, które zakończyły powszechną służbę wojskową w swoich armiach zaczęły sobie zdawać sprawę, że była to błędna decyzja¹. Niektóre z nich – Litwa i Szwecja przywróciły obowiązkową służbę w wojsku. Po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r. na ten krok zdecydowała się także Łotwa. W części państw jednak, tj. w Austrii, Szwajcarii czy w Danii powszechna służba wojskowa jako element potencjału militarnego państwa nie została zniesiona².

Dlaczego powszechna służba jest tak istotna dla potencjału armii? Przede wszystkim zwiększa liczbę osób przeszkolonych wojskowo, co umożliwia wykorzystanie dużej rezerwy żołnierzy w przypadku wystąpienia konfliktu zbrojnego³. Przyczynia się także do ogólnego rozwoju społeczeństwa w zakresie wykonywania zadań obronnych, co również wpływa na większą możliwość zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Buduje także postawy patriotyczne, zwłaszcza wśród ludzi młodych, którzy dzięki pełnionej służbie zostaną ukształtowani i przygotowani do zachowania się w sytuacji wystąpienia zagrożenia dla swojego kraju⁴.

Celem publikacji jest ukazanie możliwości powszechnej służby wojskowej jako szansy na zbudowanie potencjału militarnego przez Siły Zbrojne RP. W artykule dokonano porów-

¹ J. Zalewski, *Co dalej z obywatelskim modelem służby wojskowej w Polsce?*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2015, nr 7, s. 74.

² P. Szymański, *Powszechny, selektywny, loteryjny: pobór w państwach nordyckich i bałtyckich*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich 624/2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-09-23/powszechny-selektywny-loteryjny-pobor-w-panstwach-nordyckich-i> [31.05.2025].

³ D. Nowak, *Służba wojskowa jako element powszechnego obowiązku obrony Ojczyzny*, „Wiedza Obronna” 2019, nr 3, s. 77–101.

⁴ M. Marcinkowski, *Służba wojskowa jako służba wartościom*, „Colloquium” 2014, nr 1, s. 77–87.

nania różnych modeli powszechnej służby wojskowej oraz za pomocą syntezy i analizy sformułowano ocenę możliwie najlepszej drogi w tym zakresie dla polskiej armii. Do dokonania oceny posłużyło również wnioskowanie na podstawie opinii ekspertów wojskowych oraz systemów służby powszechnej historycznych i aktualnych obowiązujących w państwach europejskich i na świecie.

Modele powszechnej służby wojskowej

Za wzorcowy, najskuteczniejszy i najbardziej nowoczesny model powszechnej służby wojskowej uchodzi model szwajcarski. W Szwajcarii każdy obywatel, który ukończył 18. rok życia musi odbyć obowiązkową służbę wojskową lub służbę cywilną. Po osiągnięciu pełnoletności wszyscy mężczyźni otrzymują wezwanie na komisję wojskową, gdzie zostają zaklasyfikowani na szkolenie podstawowe. Czas trwania służby podstawowej różni się w zależności od pełnionej funkcji i rodzaju sił zbrojnych. Najkrócej, około 21 dni trwa szkolenie dla żołnierzy szeregowych. Dłużej trwają szkolenia na kolejne stopnie wojskowe oraz na specjalne stanowiska. Kandydaci sami muszą określić, kiedy szkolenie podstawowe zostanie ukończone. Muszą tego dokonać między 19. a 25. rokiem życia. Po odbyciu takiej służby jest wymagane obowiązkowe regularne uczestnictwo w doszkalających kursach i ćwiczeniach szkoleniowych. W ten sposób utrzymywana jest ciągła gotowość operacyjna obywateli, którzy odbyli szkolenie wojskowe. Kursy i ćwiczenia odbywają się co roku i trwają około 3 tygodni. Oprócz obowiązkowych ćwiczeń i kursów jest również możliwość odbycia dobrowolnego szkolenia wojskowego. Szkolenia te cieszą się sporą popularnością ze względu na pozytywny obraz służby w armii prezentowany obywatelom przez media i władze publiczne⁵.

Służba wojskowa w Szwajcarii oprócz obowiązku niesie z sobą również korzyści i przywileje. Będąc na specjalistycznych szkoleniach jest możliwość zrobienia uprawnień pilota, kapitana łodzi lub certyfikatów z zakresu cyberbezpieczeństwa. Podczas służby wojskowej otrzymuje się również pełne wynagrodzenie oraz różne dodatki. Żołnierze są również objęci pełnym ubezpieczeniem w czasie służby i mają możliwość skorzystania ze specjalnych kredytów szkoleniowych, które mogą przeznaczyć na potrzeby własne. Model szwajcarski daje kandydatom do służby możliwości, które przyczyniają się do rozwoju procesu zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Dla osób, które nie chcą podjąć służby wojskowej ze względu na kwestie sumienia istnieje możliwość pełnienia służby cywilnej. Trwa ona zdecydowanie dłużej niż służba w wojsku – 180 dni (6 miesięcy). Musi się także zakończyć w ciągu 3 lat⁶.

W służbie cywilnej istnieje duże zróżnicowanie rodzaju wypełnianych zadań. Można wykonywać pracę np. w zakresie opieki zdrowotnej i usług socjalnych oraz ochrony śro-

⁵ B. Wiśniewska-Paź, *Neutralność Szwajcarii. Wymiary bezpieczeństwa neutralnego państwa*, „Politeja” 2023, nr 1, s. 44.

⁶ A. Czichos, *Geneza i założenia współczesnej strategii bezpieczeństwa Konfederacji Szwajcarskiej*, „Res Politicae” 2020, nr 12, s. 111.

dowiska i przyrody. Oprócz obowiązków, podobnie jak w przypadku służby wojskowej, przewidziane są także przywileje. Za każdy dzień pełnionej służby przysługuje rekompensata utraconego w tym czasie wynagrodzenia. Dla kobiet zarówno służba wojskowa jak i cywilna są dobrowolne. Warto również zauważyć, że armia Szwajcarii nie jest typowym zawodowym wojskiem. Większość żołnierzy wykonuje normalną pracę, odbywając służbę jedynie w określonym czasie⁷.

Inne podejście do powszechnej służby wojskowej prezentuje model izraelski. Obowiązkiem odbycia służby są objęci wszyscy obywatele powyżej 18. roku życia, zarówno mężczyźni jak i kobiety. Dzięki temu potencjał liczbowy armii Izraela jest ogromny. Szacuje się, że liczy ona ponad 500 tysięcy żołnierzy. Liczba ta obejmuje osoby odbywające czynną służbę jak i członków rezerwy wojskowej. Jest to bardzo wysoki wskaźnik mobilizacyjny⁸. Siły Obronne Izraela opierają się na 3 filarach: służbie regularnej, służbie stałej oraz służbie rezerwowej. Służba regularna jest odpowiednikiem służby zasadniczej. Trwa 3 lata dla mężczyzn i 2 lata dla kobiet. Zarówno kobiety jak i mężczyźni służą na tych samych stanowiskach służbowych, nie ma zróżnicowania ze względu na płeć. Obowiązkowi przeszkolenia podlegają również imigranci, zależnie od płci, wieku i szkolenia wojskowego nabytego w krajach ich pochodzenia. Służbie podlegają również mniejszości narodowe, jednak ich mobilizację regulują odrębne przepisy prawne⁹.

Służba stała to służba kontraktowa odbywana przez żołnierzy zawodowych na podstawie umowy zawartej o różnej długości w zależności od funkcji, stanowiska i rodzaju pełnionych zadań. Służba rezerwowa jest oparta na obywatelach, którzy nie są żołnierzami zawodowymi. Odbywają oni służbę w ramach corocznych miesięcznych szkoleń wojskowych. Obowiązek uczestnictwa w szkoleniach wygasa z chwilą osiągnięcia przez rezerwistów 43–45 lat, w zależności od pełnionych zadań w ramach służby. Sama służba kończy się po ukończeniu 49. roku życia¹⁰. W razie zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa rezerwiści powoływani są do służby czynnej i stanowią podstawę rozwinięcia mobilizacyjnego armii izraelskiej. Z reguły rezerwiści odbywają ćwiczenia oraz walczą w tych samych zespołach w jakich odbywali służbę regularną, co tworzy silne więzi międzyludzkie, które wpływają pozytywnie na skuteczność bojową. Na podobnych zasadach jest oparty system wyłaniania oficerów i podoficerów rezerwy spośród przywódców grupy naturalnie ujawniających się w trakcie początkowego szkolenia unitarnego. Wzmacnia to potencjał bojowy żołnierzy i buduje prawdziwą wartość armii¹¹.

Jeszcze inne podejście do powszechnej służby wojskowej prezentuje model szwedzki. Szwecja przywróciła obowiązkowy pobór do armii w 2018 r. Obowiązkowa służba obejmuje zarówno mężczyzn jak i kobiety. Trwa od 9 do 12 miesięcy w zależności od rodzaju

⁷ J. Trocha, *Unikalny charakter systemu ochrony ludności cywilnej w Konfederacji Szwajcarskiej*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia” 2017, nr 1, s. 209.

⁸ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010, s. 94.

⁹ M. Brylew, *Lone soldiers – żołnierze bez rodzin*, „Acta Universitatis Lodziensis” 2018, nr 101, s. 226–234.

¹⁰ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne...*, s. 94.

¹¹ M. Brylew, *Lone soldiers...*, s. 226–234.

pełnionych zadań. Koncepcja Szwedów zakłada, że każdy żołnierz niezależnie od płci, wykształcenia i umiejętności musi być użyteczny nie tylko dla wojska, ale także całego systemu bezpieczeństwa państwa¹². Model ten ma budować również poczucie elitarności wśród osób działających w armii. Każdy z kandydatów do służby przechodzi specjalny test kwalifikacji zawodowych. System stworzony jest w taki sposób, że także ci, którzy nie zdecydują się na kontynuowanie swojej drogi zawodowej w wojsku i tak będą beneficjentami szkolenia. Szwedzki model zakłada nie tylko zwiększenie obronności państwa, ale przy okazji stworzenie z rekrutów atrakcyjnego kandydata dla potencjalnych pracodawców. Część z nich trafia m.in. do służby zagranicznej Szwecji. Model ten jest uważany za jeden z najbardziej nowoczesnych¹³.

Oprócz Szwecji krajami europejskimi, w których w ostatnim czasie przywrócono służbę wojskową są Litwa i Łotwa. W tych państwach przyjęto model szwedzki. Obowiązkiem szkolenia zostali objęci wszyscy dorośli mężczyźni. Na Litwie służba trwa 9 miesięcy, a na Łotwie 11 miesięcy. Pełnienie służby wojskowej wiąże się z przywilejami. Przede wszystkim żołnierze mają możliwość pracy w organach państwowych. Dla kandydatów, którzy z różnych przyczyn nie mogą podjąć szkolenia wojskowego jest możliwe pełnienie w zastępstwie służby cywilnej w instytucjach bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Jest również możliwość odbycia szkolenia w ramach służby w wojskach obrony terytorialnej (OT) w ciągu 5 lat lub w formie kursu dla studentów uczelni wyższych. Kandydaci podobnie, jak w Szwecji, są analizowani pod kątem zdolności i użyteczności do pełnienia różnych zadań w ramach służby wojskowej. Po ukończeniu szkolenia rezerwiści są zobowiązani do uczestnictwa w cyklicznych ćwiczeniach wojskowych. Wydłużono także ich okres gotowości do służby jako aktywna rezerwa z 10 do 15 lat¹⁴.

Zarówno więc Litwa jak i Łotwa postawiły na podejście indywidualistyczne w powszechnej służbie wojskowej. Modelem szwedzkim interesują się również inne państwa europejskie, tj. Włochy czy Niemcy zastanawiające się nad przywróceniem obowiązkowej służby w armii. Kluczowym elementem tego systemu są także ćwiczenia rezerwistów, które mają podtrzymać stałą gotowość obronną społeczeństwa oraz w praktyce podnoszą liczbę przeszkolonych do działań wojennych obywateli¹⁵.

Dyskusje dotyczące modelu powszechnej służby wojskowej w Polsce

Od 2014 r., czyli od momentu wybuchu pierwszego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego i aneksji Krymu przez Federację Rosyjską w Polsce na nowo odżyły dyskusje dotyczące przywrócenia powszechnej służby wojskowej. Do jej zawieszenia doszło nieco wcześniej,

¹² P. Szymański, *Powszechny...*, s. 1–10.

¹³ M. Gajzler, *Trzy korony rosną w siłę: Modernizacja szwedzkich sił zbrojnych*, „Nowa Technika Wojskowa” 2021, nr 12, s. 24–33.

¹⁴ P. Szymański, *Powszechny...*, s. 1–10.

¹⁵ P. Wywiał, *Wojna na Ukrainie a kwestia powrotu obowiązkowej służby wojskowej w wybranych państwach europejskich*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2024, nr 18, s. 605–618.

w 2008 roku¹⁶. Już wówczas sprzeciwiała się temu część żołnierzy i ekspertów wojskowych. W opinii gen. Waldemara Skrzypczaka, byłego dowódcy Wojsk Lądowych w Siłach Zbrojnych RP, w ten sposób pozbawiono armię potencjału ludzkiego. Jego zdaniem, skoro już zdecydowano się na uchylenie obowiązku służby, należało pozostawić jednak zasadniczą służbę wojskową dobrowolną¹⁷. Również były dowódca GROM gen. Roman Polko i były Minister Obrony Narodowej prof. Romuald Szeremietiew podkreślali konieczność posiadania rezerwy w Siłach Zbrojnych i wskazywali, że tak radykalny krok osłabił możliwość wykorzystania potencjału wojskowego w postaci dużej liczby żołnierzy przeszkolonych do obrony swojego państwa¹⁸. Również twórca jednostki GROM gen. Sławomir Petelicki wskazywał na funkcję socjalizacyjną powszechnej służby wojskowej. W jego opinii zwolnienie obywateli z poboru może doprowadzić do osłabienia potencjału obronnego państwa, gdyż społeczeństwo przestanie utożsamiać się z armią, a tym samym z gotowością do walki w obronie swojej Ojczyzny¹⁹.

Wybuch wojny kilka lat później nasilił dyskusję o konieczności powrotu do obowiązkowej służby. Kluczowym argumentem za tym krokiem było bezpieczeństwo państwa, które w wyniku agresywnej polityki Rosji znalazło się w stanie zagrożenia. Do tego dochodziły argumenty o potrzebie budowy silnego potencjału militarnego w postaci jak największej przeszkolonej do działań obronnych grupy obywateli²⁰. Przeciwnicy przywrócenia obowiązkowej służby podkreślali, że budowa silnej, profesjonalnej armii powinna opierać się głównie na żołnierzach-ochotnikach i na zasadzie dobrowolności. W ich opinii potencjał militarny wojska miały w sposób wystarczający dla bezpieczeństwa państwa zapewnić powołane w 2010 r. Narodowe Siły Rezerwowe (NSR)²¹. Ich głównym zadaniem miało być wsparcie Sił Zbrojnych RP w wykonywaniu zadań z zakresu zarządzania kryzysowego oraz uzupełnienie kadrowe żołnierzy zawodowych. Formacja ta, mimo dokonywania wielu zmian i reform w jej strukturze oraz funkcjonowaniu nie stała się w pełni praktyczną rezerwą Wojska Polskiego²².

Po 2014 r. coraz częściej podkreślano potrzebę powrotu do obowiązkowej służby wojskowej²³. Mimo dokonania wielu zmian w organizacji Sił Zbrojnych RP, tj. utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) czy uruchomienia programów mających na celu zachęcenie obywateli do przeszkolenia wojskowego, tj. Trenuj z Wojskiem czy Legii Akademick-

¹⁶ J. Zalewski, 2015, *Co dalej...*, s. 74.

¹⁷ M. Suchodolska, *Wróci pobór do wojska? Jeśli tak, to w nowej wersji*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/438308,general-waldemar-skrzypczak-o-przywroceniu-poboru-do-wojska.html> [30.04.2025].

¹⁸ R. Szeremietiew, *Siła słabych – pytania o istotę przygotowań obronnych*, „Rzeczy Wspólne” 2014, nr 16, s. 30–37.

¹⁹ M. Suchodolska, *Idea przywrócenia służby wojskowej ma coraz więcej zwolenników*, <https://forsal.pl/artykuly/733520,zasadnicza-sluzba-wojskowa-czy-zniesienie-jej-bylo-bledem.html> [30.04.2025].

²⁰ J. Zalewski, *Co dalej...*, s. 74.

²¹ R. Bartkowiak, *Narodowe Siły Rezerwowe na potrzeby armii zawodowej*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2010, nr 2, s. 34.

²² Ł. Kiciński, *Funkcjonowanie Narodowych Sił Rezerwowych – bilans doświadczeń ostatnich pięciu lat*, „Bezpieczeństwo, Obronność, Socjologia” 2015, nr 4, s. 58.

²³ J. Zalewski, *Co dalej...*, s. 74.

kiej dla studentów uczelni wyższych, nie zdecydowano się na przywrócenie powszechnej służby wojskowej²⁴. Początek kryzysu na polsko-białoruskiej granicy w 2021 r. oraz przede wszystkim inwazja Rosji na Ukrainę i w konsekwencji wybuch konfliktu zbrojnego w 2022 r. skłoniły polityków i dowódców wojskowych do intensyfikacji dyskusji o powrocie do obowiązku pełnienia służby wojskowej²⁵. Uchwalono ustawę o obronie Ojczyzny oraz zdecydowano o utworzeniu zasadniczej dobrowolnej służby wojskowej. Miało to być przygotowanie do powrotu obowiązku służby dla wszystkich. Wciąż jednak tak się nie stało. Nadal trwają dyskusje nad wypracowaniem modelu takiej służby w Siłach Zbrojnych RP²⁶.

Niektórzy wojskowi, zwłaszcza ci doświadczeni, tj. generał Leon Komornicki, były dowódca Warszawskiego Okręgu Wojskowego i zastępca Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, oczekują powrotu do klasycznej zasadniczej służby wojskowej, która miałaby za zadanie wszechstronne i całościowe ukształtowanie oraz przygotowanie społeczeństwa do obrony państwa²⁷. Przeciwnicy takiego rozwiązania, tj. generał Bogusław Pacek, były komendant Żandarmerii Wojskowej i ekspert w dziedzinie szkolnictwa wojskowego czy generał Mieczysław Bieniek, doradca Ministra Obrony Narodowej Władysława Kosiniaka-Kamysza argumentują, że powrót do powszechnej zasadniczej służby wojskowej nie ma sensu, gdyż w obecnym czasie takie rozwiązanie nie mogłoby się sprawdzić. Postulują oni wprowadzenie modelu mieszanego, wzorowanego na elementach szwedzkiego i szwajcarskiego programu powszechnej służby wojskowej, a więc opieranie się na zasadzie dobrowolności oraz konieczności odbycia służby cywilnej w przypadku niemożności z różnych przyczyn służby w wojsku²⁸. Istnieją jednak obawy, że to rozwiązanie w warunkach polskich mogłoby się nie sprawdzić²⁹. Problemem jest również to, że polski system obrony cywilnej mimo uchwalenia nowej ustawy pod koniec 2024 r. wciąż powstaje i nie osiągnął poziomu pełnej gotowości, aby być zapleczem Sił Zbrojnych RP³⁰.

Niektórzy eksperci, tj. były szef BBN Jacek Siewiera czy prof. Daniel Boćkowski, wskazują także na złą sytuację demograficzną Polski. Ich zdaniem w tej sytuacji zasadne

²⁴ D. Nowak, *Służba wojskowa...*, s. 99–100.

²⁵ K. Pachecki, M. Sobieraj, *Błaszczak z Kaczyńskim wezmą 200 tys. Polaków w kamasze? Czytamy ustawy i rozporządzenia*, dostępne pod adresem: <https://klubjagiellonski.pl/2022/12/10/blaszczak-z-kaczynskim-wezma-200-tys-polakow-w-kamasze-czytamy-ustawy-i-rozporzadzenia/> [01.05.2025].

²⁶ K. Chochowski, *Ustawa o obronie ojczyzny – nowa jakość bezpieczeństwa państwa?*, „Roczniki Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2023, nr 4, s. 198–200.

²⁷ Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować do powszechnej obrony bez odwieszenia poboru*, <https://sektorobronny.pl/gen-leon-komornicki-nie-da-sie-przygotowac-do-powszechnej-obrony-bez-odwieszenia-poboru/> [01.05.2025].

²⁸ N. Garbarek, *Powszechny pobór do wojska w Polsce. Generalowie w większości przeciwni*, <https://tech.wp.pl/powszechny-pobor-do-wojska-w-polsce-generalowie-w-wiekszosci-przeciwni,7131484264991680a> [01.05.2025].

²⁹ Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować...*

³⁰ K. Pachecki, *Czy to najgorsza ustawa o obronie cywilnej w historii? Wątpliwości wobec niej są poważne*, <https://klubjagiellonski.pl/2024/10/25/najgorsza-ustawa-o-obronie-cywilnej-w-historii-watpliwosci-sa-powazne/> [01.05.2025].

byłoby skierowanie się w stronę modelu izraelskiego obejmującego obowiązkową służbę wojskową zarówno mężczyzn jak i kobiety. Argumentują, że tylko w ten sposób udało się odbudować potencjał militarny armii, gdyż objęcie służbą jedynie mężczyzn nie wpłynęłoby znacząco na jego wzmocnienie³¹. Ten pomysł wydaje się jednak dość trudny do realizacji. W Polsce bowiem kobiety nigdy nie były objęte powszechną służbą wojskową i byłoby to coś zupełnie nowego³². Nie należy jednak całkowicie przekreślać tej koncepcji. W dobie faktycznego kryzysu demograficznego oraz szybkiej konieczności budowy militarnej siły państwa w obliczu trwającej wojny w Ukrainie wprowadzenie obowiązkowej służby wojskowej także dla kobiet jest prawdopodobne³³.

Pewne jest, że powrót do powszechnej służby wojskowej byłby sporym wyzwaniem dla społeczeństwa. Duża część osób służbę w armii utożsamia z odbywaniem zasadniczej służby w Polsce Ludowej, której surowość oraz występujące zjawisko „fali” odstraszały wielu obywateli. Niektórzy z nich robili wszystko, aby tam się nie znaleźć³⁴. Również zawieszenie służby zasadniczej i wcześniejsze stopniowe zmniejszanie długości okresu tej służby oraz liczby nią objętych spowodowało, iż część obywateli kompletnie odzwyczaiła się od obowiązku wojskowego i powrót do niego byłby bardzo trudny do zaakceptowania³⁵. Jednakże w dobie zagrożenia inwazją ze strony Federacji Rosyjskiej i istniejącego wysokiego ryzyka wystąpienia konfliktu zbrojnego coraz większa część Polaków rozumie potrzebę przywrócenia powszechnej służby wojskowej. Zatem potencjalna decyzja o powrocie do niej mogłaby spotkać się u większości jednak ze zrozumieniem³⁶.

Wszyscy eksperci są zgodni w jednym. Obowiązkowa służba wojskowa powinna istnieć. Jest to stały element zapewnienia bezpieczeństwa kraju oraz szkolenia i przygotowania obywateli do obrony swojego terytorium³⁷. Błędem było odejście większości europejskich państw od powszechnej służby wojskowej. Uległy one złudnemu poczuciu bezpieczeństwa³⁸. Dziś, po intensyfikacji agresywnej polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej i jej inwazji na Ukrainę nikt nie ma wątpliwości, że zagrożenie może wystąpić praktycznie zawsze i w świecie międzynarodowym nie ma stanu bez żadnych niebezpieczeństw³⁹. Aby państwo było gotowe do skutecznej obrony w przypadku zagrożenia, istnienie powszechnej służby wojskowej jest obowiązkiem. Bez posiadania dużej liczby

³¹ *Czy służba wojskowa powinna być obowiązkowa dla kobiet?*, <https://www.radio.bialystok.pl/wiadomosci/index/id/238772> [01.05.2025].

³² N. Garbarek, *Powszechny pobór...*

³³ *Czy służba wojskowa...*

³⁴ D. Jarosz, *Doświadczenie społeczne służby wojskowej w Ludowym Wojsku Polskim: terra incognita?*, „Kwartalnik Historyczny” 2023, nr 4, s. 805.

³⁵ N. Garbarek, *Powszechny pobór do wojska...*

³⁶ M. Kozubał, *Sondaż dla „Rz”: Czy Polacy popierają przywrócenie poboru do wojska?*, <https://www.rp.pl/wojsko/art41908651-sondaz-dla-rz-czy-polacy-popieraja-przywrocenie-poboru-do-wojska> [01.05.2025].

³⁷ D. Nowak, *Służba wojskowa...*, s. 80.

³⁸ J. Zalewski, *Co dalej...*, s. 74.

³⁹ N. Garbarek, *Powszechny pobór do wojska...*

przeszkolonych obywateli nie ma bowiem szans na szybkie zorganizowanie armii gotowej bronić swojego terytorium⁴⁰.

Koncepcja modelu powszechnej służby wojskowej w Polsce

Jaki więc model powszechnej służby wojskowej jest potrzebny w Polsce? Przede wszystkim warto czerpać jak najlepsze wzorce z modeli obowiązujących w innych państwach⁴¹. Zasada dobrowolności sprawdziłaby się również w warunkach polskich, lecz jako element systemu, a nie jako jego podstawa⁴². Jej wprowadzenie wiąże się z koniecznością przyspieszenia prac nad budową obrony cywilnej oraz powstaniem specjalnych programów służby zastępczej w instytucjach bezpieczeństwa i porządku publicznego⁴³. Jeśli zaś chodzi o samo pełnienie służby wojskowej, na pewno kwestia obowiązkowego poboru w dobie trwającego konfliktu zbrojnego Ukrainy z Federacją Rosyjską musi stać się oczywistością. Niezależnie od tego czy oprócz mężczyzn objęto by nim także kobiety⁴⁴.

Należałoby również opracować kompleksowy program szkoleń wojskowych dla obywateli. Oprócz poboru byłaby to kolejna forma edukacji militarnej dla osób cywilnych i możliwość ich solidnego przygotowania i przeszkolenia do działań podejmowanych przez Siły Zbrojne RP w czasie trwania wojny⁴⁵. Szkolenia te mogłyby być prowadzone dla młodzieży w placówkach oświatowych w ramach edukacji dla bezpieczeństwa, zaś dla osób dorosłych w formie ochotniczych szkoleń weekendowych bądź jednodniowych odbywających się w jak największej liczbie jednostek wojskowych⁴⁶. Można by było również pomyśleć nad obowiązkiem odbywania corocznych ćwiczeń, podobnie jak ma to miejsce w Szwajcarii⁴⁷. Warto także kontynuować program Legii Akademickiej dla studentów⁴⁸.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem, które powinno się wprowadzić jest model mieszany powszechnej służby wojskowej, a więc stworzenie własnego rozwiązania systemowego w oparciu o wzorce z modeli, które są przykładem dla armii na całym świecie⁴⁹. Należy też pamiętać o specyfice i uwarunkowaniach panujących w danym państwie. Nie da się zaimplementować do Polski jednego modelu, gdyż mógłby się on nie sprawdzić⁵⁰. Przede wszystkim należałoby kontynuować i rozwijać obecne programy rozwoju Sił Zbroj-

⁴⁰ R. Szeremietiew, *Siła słabych...*, s. 30–37.

⁴¹ B. Jagusiak, *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2015, s. 192–208.

⁴² Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować...*

⁴³ K. Pachecki, *Czy to najgorsza ustawa...*

⁴⁴ Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować...*

⁴⁵ I. Dziubek, *Prakseologia w naukach o bezpieczeństwie. Pozycjonowanie służb mundurowych i administracji publicznej w edukacji proobronnej*, Kalisz 2024, s. 93–108.

⁴⁶ Z. Leśniewski, *Szkolenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na progu trzeciej dekady XXI wieku*, Warszawa 2018, s. 231.

⁴⁷ Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować...*

⁴⁸ B. Tatczyn, *Szkolenie kadr rezerwy w Wojsku Polskim w latach 1945-2010*, „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej” 2022, nr 2, s. 158.

⁴⁹ Z. Leśniewski, *Szkolenie...*, s. 221.

⁵⁰ I. Dziubek, *Prakseologia...*, s. 93–108.

nych RP oraz wprowadzać rozwiązania sprawdzone w innych modelach, dostosowując je jednak do warunków polskich⁵¹. Warto zatem stworzyć własny model powszechnej służby wojskowej, w którym dałoby się przeskolić oraz przygotować na wypadek wybuchu wojny jak największą liczbę obywateli⁵².

Podsumowanie

Wprowadzenie obowiązkowej służby wojskowej niewątpliwie byłoby dużym wyzwaniem dla przedstawicieli władzy. Należy jednak pamiętać, że w sytuacji ciągłego zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej warto przemyśleć poważnie to przedsięwzięcie. Byłoby to również duże zwiększenie potencjału militarnego Sił Zbrojnych RP. Warto wypracować własny model powszechnej służby wojskowej oraz wspierające go programy dla obywateli, które stanowiłyby zachętę do pełnienia służby w armii. Zmiany te powinny być również przyczynkiem do dyskusji o przeprowadzeniu kolejnych reform w wojsku. Przede wszystkim należy kontynuować proces modernizacji opierając go na zakupach i produkcji nowoczesnego sprzętu wojskowego. Trzeba też popularyzować służbę w armii, aby stale zwiększać liczbę kandydatów i zainteresowanie społeczeństwa działaniami dla bezpieczeństwa, które wykonują na co dzień Siły Zbrojne RP. Dla skutecznej popularyzacji niezbędne byłoby wprowadzenie powszechnej służby wojskowej. Widać zatem wyraźnie, jak jest to istotne z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa państwa oraz budowy i rozwoju potencjału militarnego Polski.

Bibliografia

Artykuły naukowe

- Bartkowiak R., *Narodowe Siły Rezerwowe na potrzeby armii zawodowej*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2010, nr 2.
- Brylew M., *Lone soldiers – żołnierze bez rodzin*, „Acta Universitatis Lodziensis” 2018, nr 101.
- Chochowski K., *Ustawa o obronie ojczyzny – nowa jakość bezpieczeństwa państwa?*, „Roczniki Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2023, nr 4.
- Czichos A., *Geneza i założenia współczesnej strategii bezpieczeństwa Konfederacji Szwajcarskiej*, „Res Polticae” 2020, nr 12.
- Gajzler M., *Trzy korony rosną w siłę: Modernizacja szwedzkich sił zbrojnych*, „Nowa Technika Wojskowa” 2021, nr 12.
- Jarosz D., *Doświadczenie społeczne służby wojskowej w Ludowym Wojsku Polskim: terra incognita?*, „Kwartalnik Historyczny” 2023, nr 4.
- Kiciński Ł., *Funkcjonowanie Narodowych Sił Rezerwowych – bilans doświadczeń ostatnich pięciu lat*, „Bezpieczeństwo, Obronność, Socjologia” 2015, nr 4.
- Marcinkowski M., *Służba wojskowa jako służba wartościom*, „Colloquium” 2014, nr 1.
- Nowak D., *Służba wojskowa jako element powszechnego obowiązku obrony Ojczyzny*, „Wiedza Obronna” 2019, nr 3.

⁵¹ N. Garbarek, *Powszechny pobór...*

⁵² Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować...*

- Szeremietiew R., *Siła słabych – pytania o istotę przygotowań obronnych*, „Rzeczy Wspólne” 2014, nr 16.
- Tatczyn B., *Szkolenie kadr rezerwy w Wojsku Polskim w latach 1945-2010*, „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej” 2022, nr 2.
- Trocha J., *Unikalny charakter systemu ochrony ludności cywilnej w Konfederacji Szwajcarskiej*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia” 2017, nr 1.
- Wiśniewska-Paź B., *Neutralność Szwajcarii. Wymiary bezpieczeństwa neutralnego państwa*, „Politeja” 2023, nr 1.
- Wywiał P., *Wojna na Ukrainie a kwestia powrotu obowiązkowej służby wojskowej w wybranych państwach europejskich*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2024, nr 18.
- Zalewski J., *Co dalej z obywatelskim modelem służby wojskowej w Polsce?*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2015, nr 7.

Druki zwarte

- Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010, s. 94.
- Dziubek I., *Prakseologia w naukach o bezpieczeństwie. Pozycjonowanie służb mundurowych i administracji publicznej w edukacji proobronnej*, Kalisz 2024, s. 93–108.
- Jagiński B., *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2015, s. 192–208.
- Leśniewski Z., *Szkolenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na progu trzeciej dekady XXI wieku*, Warszawa 2018.

Źródła internetowe

- Czy służba wojskowa powinna być obowiązkowa dla kobiet?, <https://www.radio.bialystok.pl/wiadomosci/index/id/238772> [01.05.2025].
- Garbarek N., *Powszechny pobór do wojska w Polsce. Generalowie w większości przeciwni*, <https://tech.wp.pl/powszechny-pobor-do-wojska-w-polsce-generalowie-w-wiekszosci-przeciwni,7131484264991680a> [01.05.2025].
- Gen. Leon Komornicki: *Nie da się przygotować do powszechnej obrony bez odwołania poboru*, <https://sektorobronny.pl/gen-leon-komornicki-nie-da-sie-przygotowac-do-powszechnej-obrony-bez-odwieszenia-poboru/> [01.05.2025].
- Kozubal M., *Sondaż dla „Rz”: Czy Polacy popierają przywrócenie poboru do wojska?*, <https://www.rp.pl/wojsko/art41908651-sondaz-dla-rz-czy-polacy-popieraja-przywrocenie-poboru-do-wojska> [01.05.2025].
- Pachecki K., *Czy to najgorsza ustawa o obronie cywilnej w historii? Wątpliwości wobec niej są poważne*, <https://klubjagiellonski.pl/2024/10/25/najgorsza-ustawa-o-obronie-cywilnej-w-historii-watpliwosci-sa-powazne/> [01.05.2025].
- Pachecki K., Sobieraj M., *Błaszczak z Kaczyńskim wezmą 200 tys. Polaków w kamasze? Czytamy ustawy i rozporządzenia*, dostępne pod adresem: <https://klubjagiellonski.pl/2022/12/10/blaszczak-z-kaczynskim-wezma-200-tys-polakow-w-kamasze-czytamy-ustawy-i-rozporzadzenia/> [01.05.2025].
- Suchodolska M., *Idea przywrócenia służby wojskowej ma coraz więcej zwolenników*, <https://forsal.pl/artykul-y/733520,zasadnicza-sluzba-wojskowa-czy-zniesienie-jej-bylo-bledem.html> [30.04.2025].
- Suchodolska M., *Wróci pobór do wojska? Jeśli tak, to w nowej wersji*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/438308,general-waldemar-skrzypczak-o-przywroceniu-poboru-do-wojska.html> [30.04.2025].
- Szymański P., *Powszechny, selektywny, loteryjny: pobór w państwach nordyckich i bałtyckich*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich 624/2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-09-23/powszechny-selektywny-loteryjny-pobor-w-panstwach-nordyckich-i> [31.05.2025].